

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः
हरिः ॐ

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - सोममन्त्रब्रा

Contents

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ॐ

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

6.4 षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - सोममन्त्रब्राह्मणनिरूपणं

TS 6.4.1.1

य॒ज्ञेन॑ । वै । प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । अ॒सृज॑त । ताः ।
उ॒प॒य॒ङ्गिरि॑त्यु॒प॒य॒ट्-भिः । ए॒व । अ॒सृज॑त । यत् । उ॒प॒य॒ज॒ इत्यु॑प - यजः । उ॒प॒य॒ज॒तीत्यु॑प -
यज॑ति । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । ए॒व । तत् । यज॑मानः । सृज॑ते । ज॒घ॒ना॒र्धादि॑ति जघन
- अ॒र्धात् । अवे॑ति । द्य॒ति । ज॒घ॒ना॒र्धादि॑ति जघन-अ॒र्धात् । हि । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः
। प्र॒जाय॑न्त॒ इति॑ प्र - जाय॑न्ते । स्थ॒वि॒म॒तः । अवे॑ति । द्य॒ति । स्थ॒वि॒म॒तः । हि । प्र॒जा
इति॑ प्र-जाः । प्र॒जाय॑न्त॒ इति॑ प्र-जाय॑न्ते । अ॒संभि॑न्दन्नि॒त्यसं॑ - भि॒न्दन् । अवे॑ति । द्य॒ति ।
प्रा॒णा॒ना॒मि॒ति॑ प्र - अ॒ना॒ना॑म् । अ॒संभे॑दा॒येत्य॑सं - भे॒दा॒य॒ । न । प॒र्या॒व॒र्त॒य॒तीति॑ परि - आ॒व॒र्त॒य॒ति
। यत् । प॒र्या॒व॒र्त॒ये॒दि॒ति॑ परि - आ॒व॒र्त॒ये॒त् । उ॒दा॒व॒र्तः । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । ग्रा॒हु॒कः ।
स्या॒त् । स॒मु॒द्रम् । ग॒च्छ॒ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । रे॒तः । 1

TS 6.4.1.2

ए॒व । तत् । दु॒धा॒ति॒ । अ॒न्तरि॑क्षम् । ग॒च्छ॒ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । अ॒न्तरि॑क्षेण । ए॒व ।
अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । प्रे॒ति॑ । ज॒न॒य॒ति॒ । अ॒न्तरि॑क्षम् । हि । अ॒न्वि॒ति॑ । प्र॒जा इति॑ प्र
- जाः । प्र॒जाय॑न्त॒ इति॑ प्र - जाय॑न्ते । दे॒वम् । स॒वि॒ता॒र॑म् । ग॒च्छ॒ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह॒ ।

स॒वि॒तृ॒प्र॒सू॒त इति॑ स॒वि॒तृ - प्र॒सू॒तः । ए॒व । अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । प्रेति॑ । ज॒न॒य॒ति । अ॒हो॒-
रा॒त्रे इत्य॑हः - रा॒त्रे । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह । अ॒हो॒रा॒त्रा॒भ्या॒मित्य॑हः - रा॒त्रा॒भ्या॑म् । ए॒व
। अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑ प्र-जाः । प्रेति॑ । ज॒न॒य॒ति । अ॒हो॒रा॒त्रे इत्य॑हः-रा॒त्रे । हि । अ॒न्वि॒ति । प्र॒जा
इति॑ प्र - जाः । प्र॒जाय॑न्त॒ इति॑ प्र-जाय॑न्ते । मि॒त्रा॒वरु॑णा॒विति॑ मि॒त्रा-वरु॑णौ । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । 2

TS 6.4.1.3

इति॑ । आ॒ह । प्र॒जा॒स्वि॒ति प्र - जा॑सु । ए॒व । प्र॒जा॒ता॒स्वि॒ति प्र - जा॑ता॒सु । प्रा॒णा॒पा॒ना॒-
वि॒ति प्रा॑ण - अ॒पा॒नौ । दु॒धा॒ति । सोम॑म् । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह । सौ॒म्याः
। हि । दे॒वत॑या । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । य॒ज्ञम् । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह ।
प्र॒जा इति॑ प्र-जाः । ए॒व । य॒ज्ञियाः॑ । क॒रो॒ति । छ॒न्दा॑श्सि । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑ ।
आ॒ह । प॒शवः॑ । वै । छ॒न्दा॑श्सि । प॒शून् । ए॒व । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । द्या॒वा॒पृथि॑वी इति॑
द्या॒वा॒पृथि॑वी । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । ए॒व । प्र॒जा॒ता इति॑ प्र-
जा॒ताः । द्या॒वा॒पृथि॑वी॒भ्या॒मिति॑ द्या॒वा॒ - पृथि॑वी॒भ्या॑म् । उ॒भ॒यतः॑ । प॒रीति॑ । गृ॒ह्णा॒ति । नभः॑ । 3

TS 6.4.1.4

दि॒व्यम् । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑ । आ॒ह । प्र॒जा॒भ्य॒ इति॑ प्र-जा॒भ्यः । ए॒व । प्र॒जा॒ता॒भ्य॒ इति॑
प्र - जा॒ता॒भ्यः । वृ॒ष्टि॑म् । नीति॑ । य॒च्छति॑ । अ॒ग्नि॑म् । वै॒श्वान॑रम् । ग॒च्छ । स्वाहा॑ । इति॑
। आ॒ह । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । ए॒व । प्र॒जा॒ता इति॑ प्र - जा॒ताः । अ॒स्याम् । प्र॒तीति॑ ।
स्था॒प॒य॒ति । प्रा॒णा॒ना॒मिति॑ प्र-अ॒नाना॑म् । वै । ए॒षः । अ॒वेति॑ । द्य॒ति । यः । अ॒व॒द्य॒तीय॑व -
द्यति॑ । गु॒दस्य॑ । मनः॑ । मे । हा॒दि । य॒च्छ । इति॑ । आ॒ह । प्रा॒णानि॑ति॒ प्र - अ॒नान् । ए॒व
। य॒था॒स्था॒नमिति॑ यथा - स्था॒नम् । उ॒पेति॑ । ह॒य॒ते । प॒शोः । वै । आ॒ल॒ब्ध॒स्ये॒त्या- ल॒ब्ध॒स्य॑
। ह॒द॒यम् । शु॒क् । ऋ॒च्छति॑ । सा । ह॒द॒य॒शूल॑मिति॑ ह॒द॒य - शूल॑म् । 4

TS 6.4.1.5

अ॒भि । स॒मिति॑ । ए॒ति । यत् । पृथि॑व्याम् । ह॒द॒य॒शूल॑मिति॑ ह॒द॒य - शूल॑म् । उ॒द्वा॒सये॑दित्यु॒त्

- वा॒सये॑त् । पृ॒थि॒वीम् । शु॒चा । अ॒र्पये॑त् । यत् । अ॒प्स्वि॒त्यप्- सु । अ॒पः । शु॒चा ।
अ॒र्पये॑त् । शु॒ष्के॑स्य । च॒ । आ॒र्द्रस्य॑ । च॒ । स॒न्धा॒विति॑ सं - धौ । उ॒दिति॑ । वा॒स॒यति॑ । उ॒-
भ॒यस्य॑ । शा॒न्त्यै । यम् । द्वि॒ष्यात् । तम् । ध्या॒येत् । शु॒चा । ए॒व । ए॒नम् । अ॒र्प॒यति॑ ॥ 5

(रेतो॑ - मि॒त्रावरु॑णौ गच्छ॒ स्वाहा॑ - नभो॑ - हृ॒दय॑शूलं - द्वा॒त्रिं॒शच्च॑) (A1)

TS 6.4.2.1

दे॒वाः । वै । य॒ज्ञम् । आ॒ग्नी॒द्ध इ॒त्याग्नि॑ - इ॒द्धे । वी॒तिं । अ॒भ॒ज॒न्तु । त॒तः । यत् ।
अ॒त्य॒शि॒ष्य॒तेत्य॑ति-अ॒शि॒ष्य॒त । तत् । अ॒ब्रु॒व॒न् । व॒स॒तु । नु । नः । इ॒दम् । इति॑ । तत्
। व॒स॒ती॒वरी॑णाम् । व॒स॒ती॒व॒रि॒त्वमि॑ति व॒स॒ती॒व॒रि - त्वम् । तस्मि॑न् । प्रा॒तः । न । स॒मि॒तिं ।
अ॒श॒क्रु॒व॒न् । तत् । अ॒प्स्वि॒त्यप्- सु । प्रे॒तिं । अ॒वे॒श॒य॒न् । ताः । व॒स॒ती॒वरीः॑ । अ॒भ॒व॒न्
। व॒स॒ती॒वरीः॑ । गृ॒ह्णा॒ति । य॒ज्ञः । वै । व॒स॒ती॒वरीः॑ । य॒ज्ञम् । ए॒व । आ॒र॒भ्ये॒त्या॑ - र॒भ्यं ।
गृ॒ही॒त्वा । उ॒पे॒तिं । व॒स॒ति॑ । य॒स्य॑ । अ॒गृ॒ही॒ताः । अ॒भी॒तिं । नि॒म्रो॒चे॒दिति॑ नि - म्रो॒चे॒त् ।
अ॒ना॒र॒ब्ध इ॒त्यना॑ - र॒ब्धः । अ॒स्य॑ । य॒ज्ञः । स्या॒त् । 6

TS 6.4.2.2

य॒ज्ञम् । वी॒तिं । छि॒न्धा॒त् । ज्यो॒ति॒ष्या॑ । वा॒ । गृ॒ह्णी॒यात् । हि॒र॒ण्यम् । वा॒ । अ॒व॒धा॒ये॒त्यव॑ -
धा॒यं । स॒शु॒क्रा॒णामि॑ति स॒शु॒क्रा॒णाम् । ए॒व । गृ॒ह्णा॒ति । यः । वा॒ । ब्रा॒ह्म॒णः । ब॒हु॒या॒जी॒तिं
ब॒हु - या॒जी । त॒स्य॑ । कुं॒भ्या॑नाम् । गृ॒ह्णी॒यात् । सः । हि । गृ॒ही॒त॒व॒स॒ती॒वरी॑क॒ इति॑ गृ॒ही॒त
- व॒स॒ती॒वरी॑कः । व॒स॒ती॒वरीः॑ । गृ॒ह्णा॒ति । प॒श॒वंः । वै । व॒स॒ती॒वरीः॑ । प॒शून् । ए॒व ।
आ॒र॒भ्ये॒त्या॑- र॒भ्यं । गृ॒ही॒त्वा । उ॒पे॒तिं । व॒स॒ति॑ । यत् । अ॒न्वी॒पम् । ति॒ष्ठ॒न् । गृ॒ह्णी॒यात् ।
नि॒र्मा॒र्गु॒का इति॑ निः - मा॒र्गु॒काः । अ॒स्मा॒त् । प॒श॒वंः । स्युः । प्र॒ती॒पम् । ति॒ष्ठ॒न् । गृ॒ह्णा॒ति ।
प्र॒ति॒रु॒द्धये॑ति॑ प्र॒ति - रु॒द्धय॑ । ए॒व । अ॒स्मै । प॒शून् । गृ॒ह्णा॒ति । इ॒न्द्रः । 7

TS 6.4.2.3

वृत्रम् । अ॒ह॒न् । सः । अ॒पः । अ॒भीति॑ । अ॒म्रिय॑त् । तासा॑म् । यत् । मे॒द्वय॑म् । य॒ज्ञिय॑म् । सदे॑वमि॒ति स - दे॒वम् । आसी॑त् । तत् । अती॑ति । अ॒मुच्य॑त् । ताः । वह॑न्तीः । अ॒भव॑न् । वह॑न्तीनाम् । गृ॒ह्णाति॑ । याः । ए॒व । मे॒द्वयाः॑ । य॒ज्ञियाः॑ । सदे॑वा इति स - दे॒वाः । आपः॑ । तासा॑म् । ए॒व । गृ॒ह्णाति॑ । न । अ॒न्त॒माः । वह॑न्तीः । अती॑ति । इ॒यात् । यत् । अ॒न्त॒माः । वह॑न्तीः । अ॒तीया॑दित्य॒ति-इ॒यात् । य॒ज्ञम् । अती॑ति । म॒न्येत् । न । स्था॒वराणा॑म् । गृ॒ह्णीया॑त् । वरु॑णगृही॒ता इति॑ वरु॑ण - गृही॒ताः । वै । स्था॒वराः । यत् । स्था॒वराणा॑म् । गृ॒ह्णीया॑त् । 8

TS 6.4.2.4

वरु॑णेन । अ॒स्य । य॒ज्ञम् । ग्रा॒ह्येत् । यत् । वै । दि॒वा । भव॑ति । अ॒पः । रात्रिः॑ । प्रेति॑ । वि॒शति॑ । तस्मा॑त् । ताम्राः । आपः॑ । दि॒वा । दु॒ष्ट॒श्रे । यत् । नक्त॑म् । भव॑ति । अ॒पः । अ॒हः । प्रेति॑ । वि॒शति॑ । तस्मा॑त् । च॒न्द्राः । आपः॑ । नक्त॑म् । दु॒ष्ट॒श्रे । छा॒यायै॑ । च । आ॒तप॑त् इत्या॑ - तप॑तः । च । स॒न्धावि॑ति सं - धौ । गृ॒ह्णाति॑ । अ॒होरा॒त्रयो॑रित्य॒हः - रा॒त्रयोः॑ । ए॒व । अ॒स्मै । वर्ण॑म् । गृ॒ह्णाति॑ । ह॒विष्म॑तीः । इ॒माः । आपः॑ । इति॑ । आ॒ह । ह॒विष्कृ॑ताना॒मिति॑ ह॒विः - कृ॑ता॒नाम् । ए॒व । गृ॒ह्णाति॑ । ह॒विष्मान् । अ॒स्तु । 9

TS 6.4.2.5

सूर्यः॑ । इति॑ । आ॒ह । सशु॑क्राणा॒मिति॑ स - शु॒क्राणा॑म् । ए॒व । गृ॒ह्णाति॑ । अ॒नुष्टु॑भेत्य॒नु - स्तुभा॑ । गृ॒ह्णाति॑ । वाक् । वै । अ॒नुष्टु॑गित्य॒नु - स्तुक् । वा॒चा । ए॒व । ए॒नाः । सर्व॑या । गृ॒ह्णाति॑ । चतु॑ष्पदयेति॒ चतुः॑ - प॒दया॑ । ऋ॒चा । गृ॒ह्णाति॑ । त्रिः । सा॒दय॑ति । स॒प्त । समि॑ति । प॒द्यन्ते॑ । सप्त॑पदेति॒ सप्त - प॒दा । शक्र॑री । प॒शवः॑ । शक्र॑री । प॒शून् । ए॒व । अवे॑ति । रु॒न्धे । अ॒स्मै । वै । लो॒काय॑ । गा॒रु॒हप॑त्य इति॒ गा॒रु॒ह - प॑त्यः । एति॑ । धी॒यते॑ । अ॒मुष्मै॑ । आ॒हव॑नीय॒ इत्या॑ - ह॒वनीयः॑ । यत् । गा॒रु॒हप॑त्य इति॒ गा॒रु॒ह - प॑त्ये । उ॒पसा॑दयेदित्यु॒प - सा॑दयेत् । अ॒स्मिन् ।

लोके । पशुमानिति पशु - मान् । स्यात् । यत् । आहवनीय इत्या - हवनीये । अमुष्मिन् । 10

TS 6.4.2.6

लोके । पशुमानिति पशु - मान् । स्यात् । उभयोः । उपेति । सादयति । उभयोः ।
एव । एनम् । लोकयोः । पशुमन्तमिति पशु - मन्तम् । करोति । सर्वतः । परीति ।
हरति । रक्षसाम् । अपहत्या इत्यप - हत्यै । इन्द्राग्नियोरितीन्द्र - अग्नियोः । भागधेयीरिति
भाग - धेयीः । स्थ । इति । आह । यथायजुरिति यथा-यजुः । एव । एतत् । आग्नीद्ध
इत्याग्नि - इद्धे । उपेति । वासयति । एतत् । वै । यज्ञस्य । अपराजितमित्यपरा-जितम् ।
यत् । आग्नीद्धमित्याग्नि - इद्धम् । यत् । एव । यज्ञस्य । अपराजितमित्यपरा - जितम् ।
तत् । एव । एनाः । उपेति । वासयति । यतः । खलु । वै । यज्ञस्य । विततस्येति
वि - ततस्य । न । क्रियते () । तत् । अन्विति । यज्ञम् । रक्षांसि । अवेति ।
चरन्ति । यत् । वहन्तीनाम् । गृह्णाति । क्रियमाणम् । एव । तत् । यज्ञस्य । शये ।
रक्षसाम् । अनन्ववचारायेत्यननु - अवचाराय । न । हि । एताः । ईलयन्ति । एति ।
तृतीयसवनादिति तृतीय - सवनात् । परीति । शेरे । यज्ञस्य । सन्तत्या इति सं - तत्यै ॥ 11

(स्या - दिन्द्रो - गृह्णीया - दस्त्व - मुष्मिन् - क्रियते - षड्विंशतिश्च) (A2)

TS 6.4.3.1

ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । सः । तु । वै । अद्भ्युः । स्यात् । यः । सोमम्
। उपावहरन्नित्युप - अवहरन् । सर्वाभ्यः । देवताभ्यः । उपावहरेदित्युप - अवहरत् । इति
। हृदे । त्वा । इति । आह । मनुष्येभ्यः । एव । एतेन । करोति । मनसे । त्वा
। इति । आह । पितृभ्य इति पितृ - भ्यः । एव । एतेन । करोति । दिवे । त्वा ।
सूर्याय । त्वा । इति । आह । देवेभ्यः । एव । एतेन । करोति । एतावतीः । वै । देव-
ताः । ताभ्यः । एव । एनम् । सर्वाभ्यः । उपावहरतीत्युप - अवहरति । पुरा । वाचः । 12

TS 6.4.3.2

प्रवदितोरिति प्र - वदितोः । प्रातरनुवाकमिति प्रातः - अनुवाकम् । उपाकरोतीत्युप-आकरोति । यावती । एव । वाक् । ताम् । अवेति । रुन्धे । अपः । अग्रे । अभिव्याहरतीत्यभि - व्याहरति । यज्ञः । वै । आपः । यज्ञम् । एव । अभीति । वाचम् । वीति । सृजति । सर्वाणि । छन्दांसि । अन्विति । आह । पशवः । वै । छन्दांसि । पशून् । एव । अवेति । रुन्धे । गायत्रिया । तेजस्कामस्येति तेजः - कामस्य । परीति । दुद्ध्यात् । त्रिष्टुभा । इन्द्रियकामस्येतीन्द्रिय - कामस्य । जगत्या । पशुकामस्येति पशु - कामस्य । अनुष्टुभेत्यनु - स्तुभा । प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा - कामस्य । पङ्क्त्या । यज्ञकामस्येति यज्ञ - कामस्य । विराजेति वि - राजा । अन्नकामस्येत्यन्न - कामस्य । शृणोतु । अग्निः । समिधेति सं - इधौ । हवम् । 13

TS 6.4.3.3

मे । इति । आह । सवितृप्रसूत इति सवितृ - प्रसूतः । एव । देवताभ्यः । निवेद्येति नि - वेद्य । अपः । अच्छ । एति । अपः । इष्य । होतः । इति । आह । इषितम् । हि । कर्म । क्रियते । मैत्रावरुणस्येति मैत्रा-वरुणस्य । चमसाद्धुर्यविति चमस-अद्धुर्यो । एति । द्रव । इति । आह । मित्रावरुणाविति मित्रा - वरुणौ । वै । अपाम् । नेतारौ । ताभ्याम् । एव । एनाः । अच्छ । एति । देवीः । आपः । अपाम् । नपात् । इति । आह । आहत्येत्या - हुत्या । एव । एनाः । निष्क्रीयेति निः - क्रीय । गृह्णाति । अथो इति । हविष्कृतानामिति हविः - कृतानाम् । एव । अभिघृतानामित्यभि - घृतानाम् । गृह्णाति । 14

TS 6.4.3.4

कार्षिः । असि । इति । आह । शमलम् । एव । आसाम् । अपेति । प्लावयति । समुद्रस्य । वः । अक्षित्यै । उदिति । नये । इति । आह । तस्मात् । अद्यमानाः । पीयमानाः । आपः । न । क्षीयन्ते । योनिः । वै । यज्ञस्य । चात्वालम् । यज्ञः । वसतीवरीः

। होतृचमसमिति होतृ - चमसम् । च । मैत्रावरुणचमसमिति मैत्रावरुण - चमसम् । च । सःस्पर्श्येति सं - स्पर्श्य । वसतीवरीः । व्यानयतीति वि - आनयति । यज्ञस्य । सयोनिन्वायेति सयोनि - त्वाय । अथो इति । स्वात् । एव । एनाः । योनेः । प्रेति । जनयति । अद्धर्यो इति । अवेः । अपा(3)ः । इति । आह । उत () । ईम् । अनुन्नमुः । उत । इमाः । पश्य । इति । वाव । एतत् । आह । यदि । अग्निष्टोम इत्यग्नि - स्तोमः । जुहोति । यदि । उक्थ्यः । परिधाविति परि - धौ । नीति । मष्टि । यदि । अतिरात्र इत्यति - रात्रः । यजुः । वदन् । प्रेति । पद्यते । यज्ञक्रतूनामिति यज्ञ - क्रतूनाम् । व्यावृत्त्या इति वि - आवृत्त्यै ॥ 15

(वाचो-हव-मभिघृतानां गृह्णात्यु - त - पञ्चविंशतिश्च) (A3)

TS 6.4.4.1

देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसव इति प्र - सवे । इति । ग्रावाणम् । एति । दत्ते । प्रसूत्या इति प्र - सूत्यै । अश्विनोः । बाहुभ्यामिति बाहु-भ्याम् । इति । आह । अश्विनौ । हि । देवानाम् । अद्धर्यु इति । आस्ताम् । पूष्णः । हस्ताभ्याम् । इति । आह । यत्यै । पशवः । वै । सोमः । व्यान इति वि - अनः । उपांशुसर्वन इत्युपांशु - सर्वनः । यत् । उपांशुसर्वनमित्युपांशु - सर्वनम् । अभीति । मिमीते । व्यानमिति वि - अनम् । एव । पशुषु । दुधाति । इन्द्राय । त्वा । इन्द्राय । त्वा । इति । मिमीते । इन्द्राय । हि । सोमः । आहियत् इत्या - हियते । पञ्च । कृत्वः । यजुषा । मिमीते । 16

TS 6.4.4.2

पञ्चाक्षरेति पञ्च-अक्षरा । पङ्क्तिः । पाङ्क्तः । यज्ञः । यज्ञम् । एव । अवेति । रुन्धे । पञ्च । कृत्वः । तूष्णीम् । दश । समिति । पद्यन्ते । दशाक्षरेति दश - अक्षरा । विराडिति वि - राट् । अन्नम् । विराडिति वि - राट् । विराजेति वि - राजा । एव । अन्नाद्यमित्यन्न - अद्यम् । अवेति । रुन्धे । श्वान्नाः । स्थ । वृत्रतुर इति वृत्र - तुरः । इति । आह । एषः । वै । अपाम् ।

सोमपीथ इति सोम - पीथः । यः । एवम् । वेदं । न । अपिस्वित्यप् - सु । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । यत् । ते । सोम । दिवि । ज्योतिः । इति । आह । एभ्यः । एव । एनम् । 17

TS 6.4.4.3

लोकेभ्यः । समिति । भुरति । सोमः । वै । राजा । दिशः । अभीति । अद्भ्यायत् । सः । दिशः । अनु । प्रेति । अविशत् । प्राक् । अपाक् । उदक् । अधराक् । इति । आह । दिग्भ्य इति दिक् - भ्यः । एव । एनम् । समिति । भुरति । अथो इति । दिशः । एव । अस्मै । अवेति । रुन्धे । अम्ब । नीति । स्वर । इति । आह । कामुकाः । एनम् । स्त्रियः । भवन्ति । यः । एवम् । वेदं । यत् । ते । सोम । अदोभ्यम् । नाम । जागृवि । इति । 18

TS 6.4.4.4

आह । एषः । वै । सोमस्य । सोमपीथ इति सोम - पीथः । यः । एवम् । वेदं । न । सौम्याम् । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । घन्ति । वै । एतत् । सोमम् । यत् । अभिषुण्वन्तीत्यभि - सुन्वन्ति । अशून् । अपेति । गृह्णाति । त्रायते । एव । एनम् । प्राणा इति प्र - अनाः । वै । अशवः । पशवः । सोमः । अशून् । पुनः । अपीति । सृजति । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । पशुषु । दुधाति । द्वौद्वौविति द्वौ - द्वौ । अपीति । सृजति । तस्मात् । द्वौद्वौविति द्वौ - द्वौ । प्राणा इति प्र - अनाः ॥ 19

(यजुषा मिमीत - एनं - जागृवीति - चतुश्चत्वारिंशच्च) (A4)

TS 6.4.5.1

प्राण इति प्र - अनः । वै । एषः । यत् । उपाशुरित्युप-अशुः । यत् । उपाश्वग्रा इत्युपाशु - अग्राः । ग्रहाः । गृह्णन्ते । प्राणमिति प्र - अनम् । एव । अनु । प्रेति । यन्ति । अरुणः । ह । स्म । आह । औपवेशिरित्यौप - वेशिः । प्रातस्सवन इति प्रातः-सवने । एव । अहम् । यस्म

। समितिं । स्थापयामि । तेन । ततः । सःस्थितेनेति सं-स्थितेन । चरामि । इति । अष्टौ ।
कृत्वः । अग्रे । अभीति । सुनोति । अष्टाक्षरेत्यष्टा - अक्षरा । गायत्री । गायत्रम् । प्रातस्स-
वनमिति प्रातः - सवनम् । प्रातस्सवनमिति प्रातः - सवनम् । एव । तेन । आप्नोति । एकादश
। कृत्वः । द्वितीयम् । एकादशाक्षरेत्येकादश-अक्षरा । त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभम् । माद्वयान्दिनम् । 20

TS 6.4.5.2

सवनम् । माद्वयान्दिनम् । एव । सवनम् । तेन । आप्नोति । द्वादश । कृत्वः । तृतीयम्
। द्वादशाक्षरेति द्वादश - अक्षरा । जगती । जागतम् । तृतीयसवनमिति तृतीय - सवनम् ।
तृतीयसवनमिति तृतीय-सवनम् । एव । तेन । आप्नोति । एताम् । ह । वाव । सः ।
यज्ञस्य । सःस्थितिमिति सं - स्थितिम् । उवाच । अस्कन्दाय । अस्कन्नम् । हि । तत् ।
यत् । यज्ञस्य । सःस्थितस्येति सं - स्थितस्य । स्कन्दति । अथो इति । खलु । आहुः ।
गायत्री । वाव । प्रातस्सवन इति प्रातः - सवने । न । अतिवाद इत्येति - वादे । इति ।
अनतिवादुक इत्यनेति - वादुकः । एनम् । भ्रातृव्यः । भवति । यः । एवम् । वेद । तस्मात्
। अष्टावष्टावित्यष्टौ - अष्टौ । 21

TS 6.4.5.3

कृत्वः । अभिषुत्यमित्यभि-सुत्यम् । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । पवित्रवन्त इति
पवित्र - वन्तः । अन्ये । ग्रहाः । गृह्यन्ते । किम्पवित्र इति किम् - पवित्रः । उपाश्रुतिर्युप
- अश्रुः । इति । वाक्पवित्र इति वाक्-पवित्रः । इति । ब्रूयात् । वाचः । पतये । पवस्व
। वाजिन् । इति । आह । वाचा । एव । एनम् । पवयति । वृषः । अश्रुभ्यामित्यश्रु -
भ्याम् । इति । आह । वृष्णः । हि । एतौ । अश्रू इति । यौ । सोमस्य । गभस्तिपूत
इति गभस्ति - पूतः । इति । आह । गभस्तिना । हि । एनम् । पवयति । देवः । देवानाम्
। पवित्रम् । असि । इति । आह । देवः । हि । एषः । 22

TS 6.4.5.4

सन् । देवाना॑म् । प॒वित्र॑म् । येषा॑म् । भा॒गः । अ॒सि॑ । तेभ्यः । त्वा॒ । इति॑ । आ॒ह॒ ।
 । येषा॑म् । हि । ए॒षः । भा॒गः । तेभ्यः । ए॒नम् । गृ॒ह्णाति॑ । स्वा॒ङ्कृतः॑ । अ॒सि॑ । इति॑ ।
 । आ॒ह॒ । प्रा॒णमि॑ति॒ प्र - अ॒नम् । ए॒व । स्वम् । अ॒कृ॒त॒ । मधु॑मतीरिति॒ मधु॑ - म॒तीः
 । नः । इषः॑ । कृ॒धि॒ । इति॑ । आ॒ह॒ । सर्व॑म् । ए॒व । अ॒स्मै । इ॒दम् । स्व॒द॒य॒-
 ति॑ । वि॒श्वेभ्यः॑ । त्वा॒ । इ॒न्द्रि॒येभ्यः॑ । दि॒व्येभ्यः॑ । पा॒रि॒वेभ्यः॑ । इति॑ । आ॒ह॒ । उ॒भये॑षु
 । ए॒व । दे॒वम॒नु॒ष्ये॒ष्विति॑ दे॒व - म॒नु॒ष्ये॒षु । प्रा॒णानि॑ति॒ प्र - अ॒नान् । दु॒धा॒ति॒ । मनः॑ । त्वा॒ । 23

TS 6.4.5.5

अ॒ष्टु । इति॑ । आ॒ह॒ । मनः॑ । ए॒व । आ॒श्रु॒ते । उ॒रु । अ॒न्तरि॑क्षम् । अ॒न्वि॑ति॒ । इ॒हि॒ । इति॑
 । आ॒ह॒ । अ॒न्तरि॑क्ष॒दे॒वत्य॑ इत्य॒न्तरि॑क्ष॒दे॒वत्यः॑ । हि । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । स्वा॒हा॑ । त्वा॒
 । सु॒भ॒व इति॑ सु - भ॒वः । सू॒र्या॑य । इति॑ । आ॒ह॒ । प्रा॒णा इति॑ प्र - अ॒नाः । वै । स्व॒भ॒व॒स॒
 इति॑ स्व - भ॒व॒सः । दे॒वाः । ते॒षु । ए॒व । प॒रोक्ष॑मिति॒ परः - अ॒क्षम् । जु॒होति॑ । दे॒वेभ्यः॑
 । त्वा॒ । म॒रीचि॑पेभ्य॒ इति॑ म॒रीचि॑ - पे॒भ्यः । इति॑ । आ॒ह॒ । आ॒दित्य॑स्य॒ । वै । र॒श्म॒यः ।
 दे॒वाः । म॒रीचि॑पा इति॑ म॒रीचि॑-पाः । ते॒षा॑म् । तत् । भा॒ग॒धे॒य॒मिति॑ भा॒ग-धे॒य॒म् । तान् । ए॒व
 । तेन॑ । प्री॒णा॒ति॒ । यदि॑ । का॒मये॑त । व॒र॒षु॒कः । प॒र्जन्यः॑ । 24

TS 6.4.5.6

स्या॒त् । इति॑ । नी॒चा॑ । ह॒स्तेन॑ । नी॒ति॑ । मृ॒ज्या॒त् । वृ॒ष्टि॑म् । ए॒व । नी॒ति॑ । य॒च्छति॑ । यदि॑
 । का॒मये॑त । अ॒व॒र॒षु॒कः । स्या॒त् । इति॑ । उ॒त्ता॒ने॒नेत्यु॑त् - ता॒नेन॑ । नी॒ति॑ । मृ॒ज्या॒त् । वृ॒ष्टि॑म्
 । ए॒व । उ॒दि॒ति॑ । य॒च्छति॑ । यदि॑ । अ॒भि॒च॒रे॒दित्य॑भि - च॒रेत् । अ॒मुम् । ज॒हि॒ । अथ॑ । त्वा॒
 । हो॒ष्या॒मि॒ । इति॑ । ब्रू॒या॒त् । आ॒हु॒ति॒मित्या॑ - हु॒ति॒म् । ए॒व । ए॒नम् । प्रे॒प्स॒न्नि॒ति॒ प्र-ई॒प्स॒न्
 । ह॒न्ति॑ । यदि॑ । दू॒रे । स्या॒त् । ए॒ति॑ । त॒मि॒तोः । ति॒ष्ठेत् । प्रा॒णमि॑ति॒ प्र - अ॒नम् ।
 ए॒व । अ॒स्य॒ । अ॒नु॒ग॒त्ये॒त्यनु॑ - ग॒त्य॑ । ह॒न्ति॑ । यदि॑ । अ॒भि॒च॒रे॒दित्य॑भि - च॒रेत् । अ॒मुष्य॑ । 25

TS 6.4.5.7

त्वा । प्राण इति प्र - अने । सादयामि । इति । सादयेत् । असन्नः । वै । प्राण इति प्र - अनः । प्राणमिति प्र - अनम् । एव । अस्य । सादयति । षड्भिरिति षट् - भिः । अशुभिरित्यशु - भिः । पवयति । षट् । वै । ऋतवः । ऋतुभिरित्यृतु - भिः । एव । एनम् । पवयति । त्रिः । पवयति । त्रयः । इमे । लोकाः । एभिः । एव । एनम् । लोकैः । पवयति । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । कस्मात् । सत्यात् । त्रयः । पशूनाम् । हस्तादाना इति हस्त - आदानाः । इति । यत् । त्रिः । उपाशुमित्युप - अशुम् । हस्तेन । विगृह्णातीति वि - गृह्णाति । तस्मात् । त्रयः । पशूनाम् । हस्तादाना इति हस्त - आदानाः । पुरुषः () । हस्ती । मर्कटः ॥ 26

(माध्यदिन - मष्टावष्टा - वेष - मनस्त्वा - पर्जन्यो - ऽमुष्य - पुरुषो - द्वे च) (A5)

TS 6.4.6.1

देवाः । वै । यत् । यज्ञे । अकुर्वत । तत् । असुराः । अकुर्वत । ते । देवाः । उपाशावित्युप - अशौ । यज्ञम् । सस्थाप्यमिति सं - स्थाप्यम् । अपश्यन् । तम् । उपाशावित्युप - अशौ । समिति । अस्थापयन् । ते । असुराः । वज्रम् । उद्यत्येत्युत् - यत्य । देवान् । अभीति । आयन्त । ते । देवाः । बिभ्यतः । इन्द्रम् । उपेति । अधावन् । तान् । इन्द्रः । अन्तर्यामेणेत्यन्तः - यामेन । अन्तः । अधत्त । तत् । अन्तर्यामस्येत्यन्तः - यामस्य । अन्तर्यामत्वमित्यन्तर्याम - त्वम् । यत् । अन्तर्याम इत्यन्तः-यामः । गृह्यते । भ्रातृव्यान् । एव । तत् । यजमानः । अन्तः । धत्ते । अन्तः । ते । 27

TS 6.4.6.2

दधामि । द्यावापृथिवी इति द्यावा - पृथिवी । अन्तः । उरु । अन्तरिक्षम् । इति । आह । एभिः

। ए॒व । लो॒कैः । यज॑मानः । भ्रातृ॑व्यान् । अ॒न्तः । धृ॒त्ते । ते । दे॒वाः । अ॒म॒न्य॒न्त । इन्द्रः॑
। वै । इ॒दम् । अ॒भूत् । यत् । व॒यम् । स्मः । इति॑ । ते । अ॒ब्रुव॑न् । म॒घव॑न्निति म॒घ - व॑न् ।
अ॒न्विति॑ । नः । ए॒ति । भ॒ज । इति॑ । स॒जोषा॑ इति॑ स - जोषाः॑ । दे॒वैः । अ॒वरैः । परैः॑ । च
। इति॑ । अ॒ब्रवी॑त् । ये । च । ए॒व । दे॒वाः । परैः॑ । ये । च । अ॒वरे॑ । तान् । उ॒भया॑न् । 28

TS 6.4.6.3

अ॒न्वाभ॑ज॒दित्य॑नु - आ॒भज॑त् । स॒जोषा॑ इति॑ स - जोषाः॑ । दे॒वैः । अ॒वरैः । परैः॑ । च । इति॑ ।
आ॒ह । ये । च । ए॒व । दे॒वाः । परैः॑ । ये । च । अ॒वरे॑ । तान् । उ॒भया॑न् । अ॒न्वाभ॑ज॒तीत्य॑नु-
आ॒भज॑ति । अ॒न्तर्या॑म इत्य॑न्तः - या॒मे । म॒घव॑न्निति॑ म॒घ - व॑न् । मा॒दय॑स्व । इति॑ । आ॒ह ।
य॒ज्ञात् । ए॒व । यज॑मानम् । न । अ॒न्तः । ए॒ति । उ॒पया॑म॒गृही॑त् इत्यु॑पया॒म-गृही॑त् । अ॒सि
। इति॑ । आ॒ह । अ॒पा॒नस्ये॑त्य॒प - अ॒नस्य॑ । धृ॒त्यै । यत् । उ॒भौ । अ॒पवि॑त्रौ । गृ॒ह्येया॑ताम्
। प्रा॒णमि॑ति॒ प्र-अ॒नम् । अ॒पा॒न इत्य॑प - अ॒नः । अ॒नु । नीति॑ । ऋ॒च्छेत् । प्र॒मायु॑क॒ इति॑
प्र-मा॑यु॒कः । स्या॑त् । प॒वित्र॑वा॒निति॑ प॒वित्र॑ - वा॒न् । अ॒न्तर्या॑म इत्य॑न्तः - या॒मः । गृ॒ह्यते॑ । 29

TS 6.4.6.4

प्रा॒णापा॑नयो॒रिति॑ प्रा॒ण - अ॒पा॒नयोः॑ । वि॒धृत्या॑ इति॑ वि - धृ॒त्यै । प्रा॒णापा॑नावि॒ति प्रा॒ण - अ॒पा॒नौ
। वै । ए॒तौ । यत् । उ॒पा॒श्च॒न्तर्या॑मा॒वित्यु॑पा॒शु - अ॒न्तर्या॑मौ । व्या॒न इति॑ वि - अ॒नः ।
उ॒पा॒शुसर्व॑न् इत्यु॑पा॒शु - सर्व॑नः । यम् । का॒मये॑त् । प्र॒मायु॑क॒ इति॑ प्र - मा॑यु॒कः । स्या॑त्
। इति॑ । अ॒स॒स्पृष्टा॑वित्य॑सं - स्पृष्टौ । तस्य॑ । सा॒दये॑त् । व्या॒नेने॑ति॒ वि - अ॒नेन॑ । ए॒व ।
अ॒स्य । प्रा॒णापा॑नावि॒ति प्रा॒ण - अ॒पा॒नौ । वी॒ति । छि॒न॒त्ति । ता॒जक् । प्रे॒ति । मी॒यते॑ । यम्
। का॒मये॑त् । सर्व॑म् । आ॒युः । इ॒यात् । इति॑ । स॒स्पृष्टा॑वि॒ति सं-स्पृष्टौ । तस्य॑ । सा॒दये॑त्
। व्या॒नेने॑ति॒ वि-अ॒नेन॑ । ए॒व । अ॒स्य । प्रा॒णापा॑नावि॒ति प्रा॒ण - अ॒पा॒नौ । स॒मिति॑ । त॒नो॒ति ।
सर्व॑म् । आ॒युः । ए॒ति ॥ 30

(त - उभयान् - गृह्यते - चतुश्चत्वारिंशच्च) (A6)

TS 6.4.7.1

वाक् । वै । एषा । यत् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । यत् । ऐन्द्रवायवाग्रा इत्यैन्द्रवायव
- अग्राः । ग्रहाः । गृह्यन्ते । वाचम् । एव । अनु । प्रेति । यन्ति । वायुम् । देवाः
। अब्रुवन् । सोमम् । राजानम् । हुनाम् । इति । सः । अब्रवीत् । वरम् । वृणै ।
मदग्रा इति मत् - अग्राः । एव । वः । ग्रहाः । गृह्यन्ते । इति । तस्मात् । ऐन्द्रवाय-
वाग्रा इत्यैन्द्रवायव - अग्राः । ग्रहाः । गृह्यन्ते । तम् । अग्नन् । सः । अपूयत् । तम्
। देवाः । न । उपेति । अधृष्णुवन् । ते । वायुम् । अब्रुवन् । इमम् । नः । स्वदय । 31

TS 6.4.7.2

इति । सः । अब्रवीत् । वरम् । वृणै । मद्देवत्यानीति मत्-देवत्यानि । एव । वः । पात्राणि
। उच्यन्ते । इति । तस्मात् । नानादेवत्यानीति नाना - देवत्यानि । सन्ति । वायव्यानि ।
उच्यन्ते । तम् । एभ्यः । वायुः । एव । अस्वदयत् । तस्मात् । यत् । पूयति । तत् ।
प्रवात इति प्र - वाते । वीति । सजन्ति । वायुः । हि । तस्य । प्रवयिता । स्वदयिता । तस्य
। विग्रहणमिति वि - ग्रहणम् । न । अविन्दुन् । सा । अदितिः । अब्रवीत् । वरम् । वृणै
। अथ । मया । वीति । गृहीद्धम् । मद्देवत्या इति मत् - देवत्याः । एव । वः । सोमाः । 32

TS 6.4.7.3

सन्नाः । असन् । इति । उपयामगृहीत् इत्युपयाम-गृहीत् । असि । इति । आह । अदि-
तिदेवत्या इत्यदिति - देवत्याः । तेन । यानि । हि । दारुमयाणीति दारु-मयानि । पात्राणि
। अस्यै । तानि । योनेः । संभूतानीति सं - भूतानि । यानि । मृन्मयानीति मृत् - मयानि ।
साक्षादिति स - अक्षात् । तानि । अस्यै । तस्मात् । एवम् । आह । वाक् । वै । पराची
। अव्याकृतेत्यवि - आकृता । अवदत् । ते । देवाः । इन्द्रम् । अब्रुवन् । इमाम् । नः ।

वाच॑म् । व्याकु॑र्विति॑ वि - आकु॑रु । इति॑ । सः । अब्र॑वीत् । वर॑म् । वृणै॑ । म॒ह्यम् । च॒ ।
 ए॒व । ए॒षः । वा॒यवै॑ । च॒ । स॒ह () । गृ॒ह्या॒तै । इति॑ । तस्मा॑त् । ऐ॒न्द्रवा॒य॒व इत्यै॑न्द्र -
 वा॒य॒वः । स॒ह । गृ॒ह्या॒ते । ता॒म् । इन्द्रः॑ । म॒द्ध्य॒तः । अ॒व॒क्र॒म्येत्य॑व - क्र॒म्य॑ । व्याक॑रोदिति॑
 वि - आक॑रोत् । तस्मा॑त् । इ॒यम् । व्याकृ॑तेति॑ वि-आकृ॑ता । वाक् । उ॒द्य॒ते । तस्मा॑त् । स॒-
 कृ॒त् । इन्द्रा॑य । म॒द्ध्य॒तः । गृ॒ह्या॒ते । द्विः । वा॒यवै॑ । द्वौ । हि । सः । वरौ॑ । अवृ॑णीत ॥ 33

(स्व॒द॒य॒ - सोमा॑ - स॒हा - षा॒वि॒ंश॒तिश्च॑) (A7)

TS 6.4.8.1

मि॒त्रम् । दे॒वाः । अब्रु॑वन् । सोम॑म् । राजा॑नम् । ह॒ना॒म् । इति॑ । सः । अब्र॑वीत् । न ।
 अ॒हम् । सर्व॑स्य । वै । अ॒हम् । मि॒त्रम् । अ॒स्मि । इति॑ । तम् । अब्रु॑वन् । ह॒ना॒म् । ए॒व
 । इति॑ । सः । अब्र॑वीत् । वर॑म् । वृणै॑ । प॒य॒सा । ए॒व । मे॒ । सोम॑म् । श्री॒ण॒न् । इति॑ ।
 तस्मा॑त् । मै॒त्राव॑रु॒णमि॑ति॒ मै॒त्रा - व॑रु॒णम् । प॒य॒सा । श्री॒ण॒न्ति॑ । तस्मा॑त् । प॒श॒वः । अ॒पे॒ति॑ ।
 अ॒क्रा॒म॒न् । मि॒त्रः । स॒न् । कू॒रम् । अ॒कः । इति॑ । कू॒रम् । इ॒व । ख॒लु॑ । वै । ए॒षः । 34

TS 6.4.8.2

क॒रो॒ति॑ । यः । सोमे॑न । यज॑ते । तस्मा॑त् । प॒श॒वः । अ॒पे॒ति॑ । क्रा॒म॒न्ति॑ । यत् । मै॒त्राव॑रु॒-
 णमि॑ति॒ मै॒त्रा-व॑रु॒णम् । प॒य॒सा । श्री॒णा॒ति॑ । प॒शुभि॑रिति॒ प॒शु - भिः॑ । ए॒व । तत् । मि॒त्रम् ।
 स॒म॒दर्ध॑य॒तीति॑ सं - अ॒दर्ध॑यति । प॒शुभि॑रिति॒ प॒शु - भिः॑ । यज॑मानम् । पु॒रा । ख॒लु॑ । वा॒व ।
 ए॒वम् । मि॒त्रः । अ॒वे॒त् । अ॒पे॒ति॑ । मत् । कू॒रम् । च॒क्रु॑षः । प॒श॒वः । क॒मि॒ष्य॒न्ति॑ । इति॑
 । तस्मा॑त् । ए॒वम् । अवृ॑णीत् । वरु॑णम् । दे॒वाः । अब्रु॑वन् । त्वया॑ । अ॒शु॒भ॒वेत्य॑श - भु॒-
 वा॑ । सोम॑म् । राजा॑नम् । ह॒ना॒म् । इति॑ । सः । अब्र॑वीत् । वर॑म् । वृणै॑ । म॒ह्यम् । च॒ । 35

TS 6.4.8.3

ए॒व । ए॒षः । मि॒त्राय॑ । च॒ । स॒ह । गृ॒ह्या॒तै । इति॑ । तस्मा॑त् । मै॒त्राव॑रु॒ण इति॑ मै॒त्रा -
व॑रु॒णः । स॒ह । गृ॒ह्या॒ते । तस्मा॑त् । रा॒ज्ञा॑ । रा॒जा॒नम् । अ॒शु॒भु॒वेत्य॑श - भु॒वा॑ । घ॒न्ति॑ ।
वै॒श्ये॒न । वै॒श्यम् । शू॒द्रेण॑ । शू॒द्रम् । न । वै । इ॒दम् । दि॒वा॑ । न । न॒क्तम् । आ॒सीत् ।
। अ॒व्या॒वृ॒त्त॒मित्य॑वि॑ - आ॒वृ॒त्त॒म् । ते । दे॒वाः । मि॒त्राव॑रु॒णा॒वि॒ति॑ मि॒त्रा - व॑रु॒णौ । अ॒ब्रु॒व॒न् ।
इ॒दम् । नः॒ । वी॒ति॑ । वा॒स॒य॒तम् । इति॑ । तौ । अ॒ब्रू॒ताम् । व॑र॒म् । वृ॒णा॒व॒है । ए॒कः ।
ए॒व । आ॒वत् । पू॒र्वः । ग्र॒हः । गृ॒ह्या॒तै । इति॑ । तस्मा॑त् । ऐ॒न्द्र॒वा॒य॒व इत्यै॑न्द्र - वा॒य॒वः ()
। पू॒र्वः । मै॒त्राव॑रु॒णा॒दि॒ति॑ मै॒त्रा - व॑रु॒णात् । गृ॒ह्या॒ते । प्रा॒णा॒पा॒ना॒वि॒ति॑ प्रा॒ण - अ॒पा॒नौ । हि ।
ए॒तौ । यत् । उ॒पा॒श्व॒न्त॒र्या॒मा॒वि॒त्यु॒पा॒शु॒अ॒न्त॒र्या॒मौ । मि॒त्रः । अ॒हः । अ॒ज॒न॒यत् । व॑रु॒णः
। रा॒त्रि॑म् । त॒तः । वै । इ॒दम् । वी॒ति॑ । औ॒च्छ॒त् । यत् । मै॒त्राव॑रु॒ण इति॑ मै॒त्रा-व॑रु॒णः ।
गृ॒ह्या॒तै । व्यु॑ष्ट्या॒ इति॑ वि - उ॒ष्ट्यै ॥ 36

(ए॒ष - चै - न्द्र॒वा॒य॒वो - द्वा॒वि॒ंश॒तिश्च॑) (A8)

TS 6.4.9.1

य॒ज्ञस्य॑ । शि॒रः॑ । अ॒च्छि॒द्यत् । ते । दे॒वाः । अ॒श्वि॒नौ । अ॒ब्रु॒व॒न् । भि॒षजौ॑ । वै । स्थः॑ ।
इ॒दम् । य॒ज्ञस्य॑ । शि॒रः॑ । प्र॒ती॒ति॑ । ध॒त्तम् । इति॑ । तौ । अ॒ब्रू॒ताम् । व॑र॒म् । वृ॒णा॒व॒है ।
ग्र॒हः । ए॒व । नौ । अ॒त्र । अ॒पी॒ति॑ । गृ॒ह्या॒ताम् । इति॑ । ता॒भ्याम् । ए॒तम् । आ॒श्वि॒नम् ।
अ॒गृ॒ह्ण॒न् । त॒तः । वै । तौ । य॒ज्ञस्य॑ । शि॒रः॑ । प्र॒ती॒ति॑ । अ॒ध॒त्ताम् । यत् । आ॒श्वि॒नः ।
गृ॒ह्या॒तै । य॒ज्ञस्य॑ । नि॒ष्कृ॑त्या॒ इति॑ निः - कृ॒त्यै । तौ । दे॒वाः । अ॒ब्रु॒व॒न् । अ॒पू॒तौ । वै ।
इ॒मौ । म॒नु॒ष्य॒च॒रा॒वि॒ति॑ म॒नु॒ष्य - च॒रौ । 37

TS 6.4.9.2

भि॒षजौ॑ । इति॑ । तस्मा॑त् । ब्रा॒ह्म॒णे॒न । भे॒ष॒जम् । न । का॒र्यम् । अ॒पू॒तः । हि । ए॒षः ।
अ॒मे॒द्व्यः । यः । भि॒षक् । तौ । ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒ने॒नेति॑ ब॒हिः - प॒व॒मा॒ने॒न । प॒व॒यि॒त्वा । ता॒भ्याम् ।

एतम् । आश्विनम् । अगृह्णन् । तस्मात् । बहिष्पवमान इति बहिः-पवमाने । स्तुते । आश्विनः । गृह्यते । तस्मात् । एवम् । विदुषां । बहिष्पवमान इति बहिः - पवमानः । उपसद्य इत्युप - सद्यः । पवित्रम् । वै । बहिष्पवमान इति बहिः - पवमानः । आत्मानम् । एव । पवयते । तयोः । त्रेधा । भैषज्यम् । वि । नीति । अदधुः । अग्नौ । तृतीयम् । अप्सिस्वत्यप-सु । तृतीयम् । ब्राह्मणे । तृतीयम् । तस्मात् । उदुपात्रमित्युद - पात्रम् । 38

TS 6.4.9.3

उपनिधायेत्युप - निधाय । ब्राह्मणम् । दक्षिणतः । निषाद्येति नि - साद्य । भेषजम् । कुर्यात् । यावत् । एव । भेषजम् । तेन । करोति । समदर्धुकमिति सं - अर्धुकम् । अस्य । कृतम् । भवति । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म - वादिनः । वदन्ति । कस्मात् । सत्यात् । एकपात्रा इत्येक - पात्राः । द्विदेवत्या इति द्वि-देवत्याः । गृह्यन्ते । द्विपात्रा इति द्वि - पात्राः । हूयन्ते । इति । यत् । एकपात्रा इत्येक - पात्राः । गृह्यन्ते । तस्मात् । एकः । अन्तरतः । प्राण इति प्र - अनः । द्विपात्रा इति द्वि - पात्राः । हूयन्ते । तस्मात् । द्वौद्राविति द्वौ - द्वौ । बहिष्ठात् । प्राणा इति प्र - अनाः । प्राणा इति प्र - अनाः । वै । एते । यत् । द्विदेवत्या इति द्वि - देवत्याः । पशवः । इडा । यत् । इडाम् । पूर्वम् । द्विदेवत्येभ्य इति द्वि - देवत्येभ्यः । उपह्वयेतेत्युप - ह्वयेत । 39

TS 6.4.9.4

पशुभिरिति पशु - भिः । प्राणानिति प्र-अनान् । अन्तः । दधीत् । प्रमायुक इति प्र - मायुकः । स्यात् । द्विदेवत्यानिति द्वि-देवत्यान् । भक्षयित्वा । इडाम् । उपेति । हूयते । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । आत्मन् । धित्वा । पशून् । उपेति । हूयते । वाक् । वै । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र-वायवः । चक्षुः । मैत्रावरुण इति मैत्रा-वरुणः । श्रोत्रम् । आश्विनः । पुरस्तात् । ऐन्द्रवायवमित्यैन्द्र - वायवम् । भक्षयति । तस्मात् । पुरस्तात् । वाचा । वदति । पुरस्तात् । मैत्रावरुणमिति मैत्रा - वरुणम् । तस्मात् । पुरस्तात् । चक्षुषा । पश्यति । सर्वतः । परिहारमिति परि-हारम् । आश्विनम् । तस्मात् । सर्वतः । श्रोत्रेण । शृणोति । प्राणा इति प्र

- अ॒नाः । वै । ए॒ते । यत् । द्वि॒दे॒व॒त्यां इति॑ द्वि - दे॒व॒त्याः" । 40

TS 6.4.9.5

अरि॑क्तानि । पात्रा॑णि । सा॒द॒य॒ति । तस्मा॑त् । अरि॑क्ताः । अ॒न्त॒र॒तः । प्रा॒णा इति॑ प्र - अ॒नाः । यतः॑ । खलु॑ । वै । य॒ज्ञस्य॑ । वि॒त॒त॒स्येति॑ वि - त॒त॒स्य । न । क्रि॒यते॑ । तत् । अ॒न्वि॒ति । य॒ज्ञम् । रक्षा॑सि । अवे॑ति । च॒र॒न्ति । यत् । अरि॑क्तानि । पात्रा॑णि । सा॒द॒य॒ति । क्रि॒यमा॑णम् । ए॒व । तत् । य॒ज्ञस्य॑ । श॒ये । रक्ष॑साम् । अ॒न॒न्व॒व॒चा॒रा॒येत्य॑न॒नु - अ॒व॒चा॒रा॒य । दक्षि॑णस्य । ह॒वि॒दर्धा॑न॒स्येति॑ ह॒विः - धान॑स्य । उ॒त्त॑रस्या॒मित्यु॑त् - त॒र॒स्याम् । वर्त॑न्याम् । सा॒द॒य॒ति । वा॒चि । ए॒व । वाच॑म् । दु॒धा॒ति । एति॑ । तृ॒ती॒य॒स॒व॒ना॒दिति॑ तृतीय - स॒व॒नात् । परी॑ति । शे॒रे । य॒ज्ञस्य॑ । स॒न्त॑त्या॒ इति॑ सं - त॒त्यै ॥ 41

(म॒नु॒ष्य॒च॒रा - वु॑दपा॒त्र - मु॑प॒ह्वये॑त - द्वि॒दे॒व॒त्याः" - षट्त्वारि॑ंशच्च) (A9)

TS 6.4.10.1

बृ॒ह॒स्पतिः॑ । दे॒वाना॑म् । पु॒रोहि॑त् इति॑ पु॒रः - हि॒तः । आसी॑त् । श॒ण्डा॒मर्का॑विति॑ श॒ण्डा - मर्का॑ । अ॒सुरा॑णाम् । ब्र॒ह्म॑ण्वन्त॒ इति॑ ब्र॒ह्म॑ण्ण - व॒न्तः । दे॒वाः । आस॑न् । ब्र॒ह्म॑ण्वन्त॒ इति॑ ब्र॒ह्म॑ण्ण - व॒न्तः । अ॒सुराः । ते । अ॒न्यः । अ॒न्यम् । न । अ॒श॒क्रु॒व॒न् । अ॒भि॒भ॒वितु॑मित्य॒भि - भ॒वितु॑म् । ते । दे॒वाः । श॒ण्डा॒मर्का॑विति॑ श॒ण्डा - मर्का॑ । उ॒पेति॑ । अ॒म॒न्त्र॒य॒न्त । तौ । अ॒ब्रू॒ताम् । वर॑म् । वृ॒णा॒व॒है । ग्र॒हौ । ए॒व । नौ । अ॒त्र । अ॒पीति॑ । गृ॒ह्ये॒ताम् । इति॑ । ता॒भ्याम् । ए॒तौ । शु॒क्रा॒म॒न्थि॒ना॒विति॑ शु॒क्रा - म॒न्थि॒नौ । अ॒गृ॒ह्ण॒न् । ततः॑ । दे॒वाः । अ॒भ॒व॒न् । परे॑ति । अ॒सुराः । य॒स्य॑ । ए॒वम् । वि॒दुषः॑ । शु॒क्रा॒म॒न्थि॒ना॒विति॑ शु॒क्रा - म॒न्थि॒नौ । गृ॒ह्ये॒ते इति॑ । भ॒व॑न्ति । आ॒त्म॒ना । परे॑ति । 42

TS 6.4.10.2

अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । तौ । देवाः । अपनुद्येत्यप - नुद्य । आत्मने । इन्द्राय ।
 अजुह्वुः । अपनुत्तावित्यप - नुत्तौ । शण्डामर्काविति शण्डा - मर्का । सह । अमुना । इति ।
 ब्रूयात् । यम् । द्विष्यात् । यम् । एव । द्वेष्टि । तेन । एना । सह । अपेति । नुदते । सः
 । प्रथमः । संकृतिरिति सं - कृतिः । विश्वकर्मेति विश्व - कर्मा । इति । एव । एनौ । आत्मने
 । इन्द्राय । अजुह्वुः । इन्द्रः । हि । एतानि । रूपाणि । करिंक्रत् । अचरत् । असौ
 । वै । आदित्यः । शुक्रः । चन्द्रमाः । मन्थी । अपिगृह्येत्यपि - गृह्य । प्राञ्चौ । निरिति । 43

TS 6.4.10.3

क्रामत् । तस्मात् । प्राञ्चौ । यन्तौ । न । पश्यन्ति । प्रत्यञ्चौ । आवृत्येत्या - वृत्य
 । जुहुतः । तस्मात् । प्रत्यञ्चौ । यन्तौ । पश्यन्ति । चक्षुषी इति । वै । एते इति ।
 यज्ञस्य । यत् । शुक्रामन्थिनाविति शुक्रा - मन्थिनौ । नासिका । उत्तरवेदिरित्युत्तर- वेदिः ।
 अभितः । परिक्रम्येति परि - क्रम्य । जुहुतः । तस्मात् । अभितः । नासिकाम् । चक्षुषी
 इति । तस्मात् । नासिकया । चक्षुषी इति । विधृते इति वि-धृते । सर्वतः । परीति ।
 क्रामत् । रक्षसाम् । अपहत्या इत्यप - हृत्यै । देवाः । वै । याः । प्राचीः । आहुतीरि-
 त्या - हुतीः । अजुह्वुः । ये । पुरस्तात् । असुराः । आसन्न । तान् । तामिः । प्रेति । 44

TS 6.4.10.4

अनुदन्त । याः । प्रतीचीः । ये । पश्चात् । असुराः । आसन्न । तान् । तामिः । अपेति ।
 अनुदन्त । प्राचीः । अन्याः । आहुतय इत्या-हुतयः । हूयन्ते । प्रत्यञ्चौ । शुक्रामन्थिनाविति
 शुक्रा - मन्थिनौ । पश्चात् । च । एव । पुरस्तात् । च । यजमानः । भ्रातृव्यान् । प्रेति ।
 नुदते । तस्मात् । पराचीः । प्रजा इति प्र - जाः । प्रेति । वीयन्ते । प्रतीचीः । जायन्ते ।
 शुक्रामन्थिनाविति शुक्रा - मन्थिनौ । वै । अन्विति । प्रजा इति प्र - जाः । प्रेति । जायन्ते ।
 अक्षीः । च । आद्याः । च । सुवीरा इति सु - वीराः । प्रजा इति प्र - जाः । प्रजनयन्निति
 प्र - जनयन्न । परीति । इहि । शुक्रः । शुक्रशोचिषेति शुक्र - शोचिषा । 45

TS 6.4.10.5

सुप्रजा इति सु - प्रजाः । प्रजा इति प्र - जाः । प्रजनयन्निति प्र - जनयन् । परीति । इहि ।
मन्थी । मन्थिशोचिषेति मन्थि - शोचिषा । इति । आह । एताः । वै । सुवीरा इति सु -
वीराः । या । अत्तीः । एताः । सुप्रजा इति सु - प्रजाः । याः । आद्याः । यः । एवम्
। वेद । अत्ती । अस्य । प्रजेति प्र - जा । जायते । न । आद्या । प्रजापतेरिति प्रजा-पतेः
। अक्षि । अश्वयत् । तत् । परेति । अपतत् । तत् । विकङ्कतमिति वि-कङ्कतम् । प्रेति
। अविशत् । तत् । विकङ्कत इति वि - कङ्कते । न । अरुम् । तत् । यवम् । प्रेति ।
अविशत् । तत् । यवै । अरुम् । तत् । यवस्य । 46

TS 6.4.10.6

यवत्वमिति यव - त्वम् । यत् । वैकङ्कतम् । मन्थिपात्रमिति मन्थि - पात्रम् । भवति ।
सक्तुभिरिति सक्तु - भिः । श्रीणाति । प्रजापतेरिति प्रजा - पतेः । एव । तत् । चक्षुः । समिति
। भुरति । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म - वादिनः । वदन्ति । कस्मात् । सत्यात् । मन्थिपात्रमिति
मन्थि - पात्रम् । सदः । न । अश्रुते । इति । आर्तपात्रमित्यार्त - पात्रम् । हि । इति ।
ब्रूयात् । यत् । अश्रुवीत् । अन्धः । अद्भ्युः । स्यात् । आर्तिम् । एति । ऋच्छेत् ।
तस्मात् । न । अश्रुते ॥ 47

(आत्मना परा - नि - ष्व - शुक्रशोचिषा - यवस्य - सप्तत्रिंशच्च) (A10)

TS 6.4.11.1

देवाः । वै । यत् । यज्ञे । अकुर्वत् । तत् । असुराः । अकुर्वत् । ते । देवाः ।
आग्रयणाग्रानित्याग्रयण - अग्रान् । ग्रहान् । अपश्यन् । तान् । अगृह्णत् । ततः । वै । ते
। अग्रम् । परीति । आयन् । यस्य । एवम् । विदुषः । आग्रयणाग्रा इत्याग्रयण-अग्राः ।

ग्रहाः । गृह्यन्ते । अग्रम् । एव । समानानाम् । परीतिं । एति । रुग्णवत्येति रुग्ण - वत्या
। ऋचा । भ्रातृव्यवत् इति भ्रातृव्य-वत् । गृहीयात् । भ्रातृव्यस्य । एव । रुक्त्वा । अग्रम्
। समानानाम् । परीतिं । एति । ये । देवाः । दिवि । एकादश । स्थ । इति । आह । 48

TS 6.4.11.2

एतावन्तीः । वै । देवताः । ताभ्यः । एव । एनम् । सर्वाभ्यः । गृह्णाति । एषः । ते
। योनिः । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः । इति । आह । वैश्वदेव इति वैश्व - देवः ।
हि । एषः । देवतया । वाक् । वै । देवेभ्यः । अपेति । अक्रामत् । यज्ञाय । अ-
तिष्ठमाना । ते । देवाः । वाचि । अपक्रान्तायामित्यप-क्रान्तायाम् । तूष्णीम् । ग्रहान् ।
अगृह्णत् । सा । अमन्यत् । वाक् । अन्तः । यन्ति । वै । मा । इति । सा । आग्र-
यणम् । प्रति । एति । अगच्छत् । तत् । आग्रयणस्य । आग्रयणत्वमित्याग्रयण - त्वम् । 49

TS 6.4.11.3

तस्मात् । आग्रयणे । वाक् । वीतिं । सृज्यते । यत् । तूष्णीम् । पूर्वं । ग्रहाः । गृह्यन्ते
। यथा । थ्सारी । इयति । मे । आखः । इयति । न । अपेति । राथस्यामि । इति ।
उपावसृजतीत्युप - अवसृजति । एवम् । एव । तत् । अद्भ्युः । आग्रयणम् । गृहीत्वा ।
यज्ञम् । आरभ्येत्या-रभ्यं । वाचम् । वीतिं । सृजते । त्रिः । हिम् । करोति । उद्गातृनित्युत् -
गातृन् । एव । तत् । वृणीते । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । वै । एषः । यत् । आग्रयणः ।
यत् । आग्रयणम् । गृहीत्वा । हिं करोतीति हिम् - करोति । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । एव । 50

TS 6.4.11.4

तत् । प्रजा इति प्र - जाः । अभीतिं । जिघ्रति । तस्मात् । वथ्सम् । जातम् । गौः । अभीतिं
। जिघ्रति । आत्मा । वै । एषः । यज्ञस्य । यत् । आग्रयणः । सर्वनेसवन् इति सर्वने - सवने
। अभीतिं । गृह्णाति । आत्मन् । एव । यज्ञम् । समितिं । तनोति । उपरिष्ठात् । एति ।

न॒य॒ति । रे॒तः । ए॒व । तत् । दु॒धा॒ति । अ॒ध॒स्ता॒त् । उ॒पे॒ति । गृ॒ह्णा॒ति । प्रे॒ति । ज॒न॒य॒ति । ए॒व । तत् । ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒न॒ इति॑ ब्रह्म - वा॒दि॒नः । व॒द॒न्ति । क॒स्मा॒त् । स॒त्या॒त् । गा॒य॒त्री । क॒नि॒ष्ठा । छ॒न्द॑साम् । सु॒ती । सर्वा॑णि । स॒र्व॒ना॒नि । व॒ह॒ति । इति॑ () । ए॒षः । वै । गा॒य॒त्रि॒यै । व॒थ्सः । यत् । आ॒ग्र॒य॒णः । तम् । ए॒व । तत् । अ॒भि॒नि॒व॒र्त॒मित्य॑भि - नि॒व॒र्त॒म् । सर्वा॑णि । स॒र्व॒ना॒नि । व॒ह॒ति । त॒स्मा॒त् । व॒थ्स॒म् । अ॒पा॒कृ॒त॒मित्य॑प - आ॒कृ॒त॒म् । गौः । अ॒भ । नी॒ति । व॒र्त॒ते ॥ 51

(आ॒हा॒ऽऽ - ग्र॒य॒ण॒त्वं - प्र॒जा॒प॒ति॒रे॒वे - ति॑ - वि॒श्॒ति॒श्च) (A11)

praSna korvai with starting padams of 1 to 11 anuvAkams :-

(य॒ज्ञे॒न॒ ता॒ उ॑प॒य॒ङ्गि - दे॒वा वै॒ य॒ज्ञ॒मा॒ग्नी॒ध्रे - ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒नः॒ स त्वै॑ - दे॒व॒स्य॒ ग्रा॒वा॒णं - प्रा॒णो वा॒ उ॑-
पा॒श्च॒ग्रा - दे॒वा वा॒ उ॑पा॒शौ - वा॒ग्वै - मि॒त्रं - य॒ज्ञ॒स्य॒ - बृ॒ह॒स्प॒ति॑ - दे॒वा वा॒ आ॒ग्र॒य॒णा॒ग्रा - ने॒का॒द॒श)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jCAtis :-

(य॒ज्ञे॒न॒ - लो॒के प॑शु॒मा॒न्थ॒ स्या॒थ् - स॒र्व॒नं॒ मा॒ध्य॒न्दि॒नं - वा॒ग्वा - अ॒रि॑क्तानि - तत् प्र॒जा - ए॒क॑पञ्चा॒शत्)

first and last padam of fourth praSnam of 6th KANDam

(य॒ज्ञे॒न॒ - नि॒ व॑र्तते)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण॑ यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां षष्ठकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः ॥